

Varga Nelli[1]: A lízing történeti fejlődése

Debreceni Jogi Műhely, 2009. évi (VI. évfolyam) 2. szám (2009. április)

1. Bevezető gondolatok

Annak ellenére, hogy a lízing kötelmi jogunknak viszonylag új képződménye, a jogintézmény teljesskörű megértése során nem hagyhatóak figyelmen kívül a lízing kialakulásában és elterjedésében szerepet játszó impulzusok, okok vizsgálata, azaz a lízing történeti fejlődésének nyomon követése. Az alábbiakban a lízing nemzetközi és hazai fejlődésének bemutatására vállalkozunk. Célunk egyben az is, hogy érzékeltessük a lízing kialakulásában és elterjedésében meghatározó szerepet játszó gazdasági szempontokat.

2. A lízing kialakulása és fejlődése az USA-ban és Európában

2.1. A lízing gyökerei

Vannak olyan nézetek mind a magyar,[2] mind pedig a külföldi[3] jogirodalomban, amelyek szerint a lízing nem a XIX-XX. század új jelensége, hanem annak gyökerei már több ezer éve jelen vannak a történelemben és a gazdasági életben. Bár kétségtelen tény, hogy a lízinghez hasonló jogügyletek nyomaival már az ókorban találkozhatunk,[4] azonban annak római jogi előzményeiről semmiféleképpen nem beszélhetünk. A XIX. században elismerést nyert szerződési szabadság engedett teret ugyanis az atipikus szerződések, köztük a lízing elterjedésének. A felgyorsult gazdasági, műszaki, technikai fejlődés újabb és újabb igényeket szült, mely szükségletek kielégítésére olyan új szerződési formák, típusok jöttek létre, amelyek a törvénykönyvekben még nem nyertek szabályozást. A gazdasági kapcsolatok alakulása következtében a jogi kapcsolatok is változtak és változnak, így alakult ki a lízing is. A lízing történeti, gazdasági kialakulását és fejlődését illetően a lízing első, második és harmadik generációja között tehetünk különbséget.[5]

2.2. A lízing első generációja

A mai értelemben vett lízing első megjelenése 1877-re tehető, amikor az amerikai Bell Telephone Company a telefonkészülékeit nem eladta, hanem „bérbe adta”. [6] Ennek előzménye az volt, hogy hirtelen megnőtt a készülékek iránti kereslet, ami arra indította a társaságot, hogy tegye lehetővé a használatot a tulajdonjog megszerzése nélkül, csupán a bérleti díj ellenében. Nyilvánvalóan a Bell Telephone Company megfontolásai között az is szerepelt, hogy a készülékek bérbeadásával növelje a telefonbeszélgetések forgalmát, és ezzel további nyereségre tegyen szert. Éppen ezért hamarosan további társaságok követték a Bell Telephone Company példáját.[7]

A lízing első generációját gyártói lízingnek tekinthetjük, hiszen alapvetően egy egyszerű kétszemélyes jogviszonyt jelentett a lízingbeadó, mint gyártó és a lízingbevevő között. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a gyártók az esetek többségében nem biztosítottak választási lehetőséget a vásárlók részére az adásvétel és a bérlet között, aminek a célja az volt, hogy védjék a piacon kialakult monopolhelyzetüket, és minél nagyobb profitra tegyenek szert. A lízing első generációs megjelenésének okai sokrétűek: a telefoniparban az értékesített berendezések szervizigénye miatt volt előnyös a lízing alkalmazása, mivel a gyártó a szervizelést a lízing keretei között jobban ellenőrizhette, az építőiparban a munkálatok szezonális jellege kedvezett a lízingnek, mivel ezáltal nem kellett megvásárolni a csak időszakosan használt eszközöket. A lízing alkalmazásának azonban elsődlegesen az volt a motivációja a gyártók részéről, hogy a lízingtárgyak rendszeres karbantartását maguk biztosítsák, a találmányokra vonatkozó szabadalmakat megőrizzék, és minél nagyobb nyereségre tegyenek szert.[8] A lízing ebben az időszakban elsődlegesen a gyártók értékesítési eszköze volt, hiányzott még a lízing finanszírozási, befektetési funkciója.[9] A

lízings első generációja a klasszikus bérleti, illetve haszonbérleti szerződéshez hasonlított leginkább azzal az eltéréssel, hogy a lízingbevevő viselte a kárveszélyt. A lízing első generációját tehát a mai értelemben operatív lízingnek, azon belül is a kétszemélyes gyártói lízingnek tekinthetjük.[10]

2.3. A lízing második generációja

A lízing második generációja az 1950-es, 1960-as években jelent meg az Amerikai Egyesült Államokban, majd Európában. Az ez iránt való gazdasági szükséglet azonban már a II. világháborút megelőzően jelentkezett. A gyors technikai fejlődés következtében a vállalkozások gépparkjai nagyon hamar elavulttá váltak, ahhoz, hogy továbbra is nyereséget legyenek képesek termelni, és a piacon tudjanak maradni, gépállományuk folyamatos megújítására volt szükség. A beruházásokhoz szükséges tőkeigény ugyanakkor mind gyakrabban haladta meg a rendelkezésre álló forrásokat. A tőkehiány kölcsönrel is fedezhető lett volna, de a hitelező számára sokkal biztonságosabb volt a lízing konstrukciója. Ez alapján a hitelező a dolog tulajdonjogát megtartja magának anélkül, hogy viselnie kellene a tulajdonosi terheket és kockázatot, a beruházó a szerződéskötéskor csak a dolog birtokát kapja meg, de a jogviszonyban kvázi tulajdonosként viselkedik. A beruházó számára a korszerű gépek, berendezések működtetése a fontos és nem a tulajdonosi pozíció, ugyanis a lízingelt vagyontárgy működtetése során maga termeli ki a használati díjat és ezen felül a többletnyereséget is. Bár a lízing útján megvalósuló beruházás sokszor drágább, mintha megvásárolnák a gépeket. Sok cég mégis nem engedhette meg, hogy eszközállományát saját tőkéjéből bővítse, felújítsa, a modern technika követelményeinek önerőből eleget tegyen, s ezzel versenytársai méltó ellenfele maradjon. Ezen probléma hatékony orvoslásának eszközeként szolgált a lízing második generációja, ami elsőként az Amerikai Egyesült Államokban jelent meg a második világháborút követően.

2.3.1. USA

A lízing második generációjának ideje alatt jöttek létre az első lízingtársaságok az USA-ban, elsőként 1952-ben a Henry Schoenfeld által létrehozott United States Leasing Corporation, mely társaság az 1970-es évekig az egyik legnagyobb lízingtársaság maradt.[11] A lízingtársaság kezdetben Ford típusú személygépkocsik lízingbeadásával jelent meg a piacon. A lízinggel hivatásszerűen foglalkozó vállalkozások átvállalták a gyártóktól a bérbeadással és a finanszírozással járó kockázatot, a lízingbevevők által igényelt lízingtárgyat megszerezték, és a lízingbevevők használatába adták.

2.3.2. Európa

A II. világháborút a termelés növekedése és az egyre rohamosabb technikai fejlődés követte Európában is, melyhez szükséges beruházások tőkét igényeltek. Ehhez nyújtott megfelelő megoldást kontinensünkön is a lízing jogintézménye, amely lehetővé tette a beruházási célok megvalósítását a szükséges tőke hiányában is. Európában - amerikai mintára - az 1960-as évek elejétől elsősorban Németországban, Olaszországban és Franciaországban terjedt el a lízing mint finanszírozási eszköz. Franciaországban „credit-bail”, Belgiumban „location-financement”, Hollandiában pedig „financieringsshuur” néven vált ismertté a jogintézmény. Németországban az 1960-as években hozták létre az első lízingtársaságokat,[12] amelyek a gyártótól független használat átengedése mellett a lízingtárgyhoz kapcsolódó szolgáltatásokkal próbáltak vonzóvá válni. A lízing gazdasági szerepe ezekben az időkben még marginális volt, ami azzal magyarázható, hogy a lízinget mint új egzotikus jelenséget kezelték,[13] és az adózási és jogi szabályozás hiányossága miatt is elsősorban a likviditási problémákkal küzdő cégek mentőövének tekintették. A lízing európai térhódítása az 1970-es években indult meg, és az utóbbi évtizedek fejlődésére már mint a lízing-boom időszakára tekintenek.[14]

A lízing európai megjelenését követő bizonytalanságok miatt szükségszerűen vetődött fel a normatív szabályozás szükségessége. Ez jelentette egyrészt a szervezeti oldal szabályozását, azaz annak meghatározását, hogy ki jogosult lízingbeadással foglalkozni, a lízingbeadóknak milyen feltételeknek kell megfelelniük, minősül-e tevékenységük pénzügyi tevékenységnek,[15] másrészt pedig a lízing adójogi, számviteli, illetve polgári jogi szabályozásának szükségszerűségét. Az európai államok egy része adókedvezményben részesítette a lízing útján megvalósuló beruházásokat, ami kedvezett a lízing elterjedésének. Ami viszont a magánjogi szabályozást illeti, néhány ország kivételével önálló polgári jogi szabályozása a mai napig nincs a lízingnek, ami megítélésünk szerint annak sokféleségével, sokarcúságával és a hagyományos szerződéstipológiába való beillesztés nehézségeivel magyarázható.[16]

Kelet-Európában a szocialista rendszer keretei között nem volt mód arra, hogy a lízing elterjedjen a gazdasági életben, annak fejlődése csak a piacgazdaság keretei között kezdődött el.

A lízing második generációja a pénzügyi lízing[17] megjelenését jelentette tekintettel arra, hogy a lízing már nem a gyártók értékesítési eszközének tekinthető, hanem sokkal inkább finanszírozási forma, amely három személy kapcsolatát jelenti: a gyártóét, a lízingbeadóét és a lízingbevevőét. Ki kell azonban emelnünk, hogy a pénzügyi lízing nem a „bankok találománya” volt, hanem a bankok által biztosított finanszírozási formák konkurenciájaként tudott kialakulni a piacon.

2.4. A lízing harmadik generációja

A lízing harmadik generációja alatt a lízing mai fejlődését értjük, amelynek több irányvonala van kibontakozóban. Elsőként azt a tendenciát emelhetjük ki, hogy a lízingbeadó társaságok egyre gyakrabban a lízingtárgy megszerzése és használatának átengedése mellett a lízingtárggyal összefüggésben egyéb szolgáltatásokat is nyújtanak a lízingbevevők számára, így például tanácsadás, könyvelés átvállalása stb. Jellemző továbbá a lízingbeadók szövetségekbe tömörülése és specializálódása egy-egy lízingtípusra vagy lízingtárgyra. A lízing mai fejlődését egyre inkább meghatározza az európaizáció és globalizáció, a határon átnyúló lízingügyletek számának növekedése. 1983-ban került sor a világ első lízingkongresszusának megrendezésére, majd a határon átnyúló jogügyletek egységes szabályozása érdekében többéves előkészítő munka eredményeként 1988-ban fogadták el Ottawában az UNIDROIT[18] által kidolgozott nemzetközi pénzügyi lízingről szóló egyezményt. Az egyezményhez Magyarország is csatlakozott 1996-ban, mely az 1997. évi LXXXVI. törvénnyel került kihirdetésre hazánkban. Az egyezmény legfontosabb célkitűzése a szerződő felek egyenlőségének biztosítása annak érdekében, hogy a jogügyletet gyakrabban igénybe vevő országok ne kerüljenek hátrányosabb helyzetbe a piacon.[19] A globalizáció folyamatát jelzi továbbá a nemzeti lízingszövetségek megalakulása mellett a nemzetközi lízingszervezetek létrehozása,[20] mely utóbbiak elsődleges célja a szabályozás egységesítése, a nemzetközi pénzügyi lízing részletszabályainak kidolgozása és továbbfejlesztése. Megemlítenő továbbá, hogy az Európai Közösségeken belüli egységes szabályozásra való törekvés a szolgáltatások területén a lízingtársaságokra is kihatással van: a prudenciális szabályok betartása, a tőkeirektíva bevezetése és alkalmazása a lízingbeadó társaságoknak is napjaink nagy kihívása.

3. A lízing kialakulása és jogi szabályozásának fejlődése Magyarországon

Hazánkba a lízing nem közvetlenül az USA-ból, hanem a nyugat-európai országokból, főleg Németországból és Ausztriából jutott el. A lízing megjelenése és elterjedése azonban a nyugat-európai fejlődéshez képest az eltérő gazdasági és politikai berendezkedés miatt sajátos utat járt be. A lízing magyarországi fejlődését illetően éppen ezért megítélésünk szerint az

eltérő gazdasági körülmények miatt két szakaszt kell elkülöníteni: az első szakasz a lízing kialakulása, míg a második a lízing elterjedése, jogi szabályozásának fejlődése lehet.

3.1. A lízing kialakulása

A lízing az 1960-as évek végén és az 1970-es évek elején jelent meg Magyarországon, bár a lízing fogalma ebben az időszakban még nem volt használatos. A lízinget - szemben a nemzetközi gyakorlattal - hazánkban nem a gazdasági szükségszerűség, a megnövekedett piaci igények, az elavult berendezések cseréje iránti igény hívta életre, hanem az a jogalkotói cél, hogy meg kellene engedni a vállalatoknak az általuk nem vagy nem kellően használt állóeszközök bérbeadását a jobb hasznosíthatóság érdekében. A jogalkotó célja az volt, hogy a vállalatoknak a nem vagy nem kellően kihasznált gépeit más vállalatok is használhassák a hatékonyabb üzemeltetés érdekében. A jogalkotóban fel sem merült a korszerű technikai eszközök lízing útján történő megszerzésének lehetősége. Magyarországon tehát előbb beszélhetünk a lízingre vonatkozó szabályozás megjelenéséről, mint magáról a lízing iránti gazdasági szükségletéről, kialakult gyakorlatáról.[21]

Az 1968-as gazdasági reform idején vetődött fel, hogy bővíteni kellene a vállalatok közötti eszközáramlás formáit, mely serkentőleg hatna a termelőeszköz-állomány jobb kihasználtságára. Ez alapján született meg a 66/1970. (XII. 31.) PM rendelet az állóeszközök feladatszerű bérbeadásáról. Az ebben található jogi szabályozás lényegében megfelelt a fejlett országokban alkalmazott megoldásoknak. A jogszabály magát a lízing fogalmát nem használta, helyette a „feladatszerű bérbeadás”-ról szólt. A rendelet szerint gépek és berendezések bérbeadásával feladatszerűen csak az a gazdálkodó szervezet foglalkozhatott, amelynek az alapító határozatában, alapszabályában, társasági szerződésében ez a tevékenység a bérbe adható eszközök körének megjelölésével szerepelt.[22] Gépen és berendezésen az Amortizációs Normák Jegyzékében felsorolt egyes állóeszközöket kellett érteni.[23] A bérbeadás külföldre csak akkor irányulhatott, ha azt a Külkereskedelmi Minisztérium eseti jelleggel engedélyezte.[24] A rendelet számviteli szabályai szerint a bérbe vett eszközt a bérbeadónál kellett aktiválni és amortizálni, a bérleti díjat a bérbeadó bevételének kellett tekinteni, amit a bérbe vevő költségként számolhatott el.[25] A bérleti díjban a felek szabadon állapodhattak meg figyelembe véve a bérleti feltételeket, a javítás, a karbantartás, az üzemeltetési költségek viselésének módját és mértékét.[26] A jogszabály nem rendelkezett az eszközök és berendezések megvásárlásának lehetőségéről, illetve a bérbe vevő opciós jogáról,[27] hanem egyértelműen az eszközök, berendezések bérbeadására helyezte a hangsúlyt, melyre figyelemmel a lízing - a nemzetközi fejlődéshez hasonlóan - az operatív lízing formájában jelent meg elsőként Magyarországon.

„A jogi szabályozás ellenére a lízing nehezen terjedt el, mivel az alacsony kamatterhekhez képest a lízingdíjak magasak voltak, s az új ügylettípus ismeretlen voltát nem ellensúlyozták kellő pénzügyi preferenciák.”[28] Nehezítette a helyzetet az a körülmény, hogy lízingtevékenységet kizárólag olyan vállalatok végezhettek, amelyeknek alapítói határozatában vagy alapszabályában szerepelt ez a tevékenység. Az alapítók nem siettek felhatalmazni a vállalatokat a lízingtevékenység folytatására, ugyanakkor a vállalatok sem kezdeményezték a tevékenységi körük módosítását, aminek okai között kell megemlíteni, hogy míg nyugaton a tevékenység jelentős adókedvezményben részesült, addig hazánkban semmiféle külön kedvezmény nem kapcsolódott hozzá.

A lízing fokozatos és meglehetősen lassú elterjedésének indokát azonban elsődlegesen a gazdasági környezetben kell keresnünk. A lízingtevékenység mögött az 1970-es években nem állt megfelelő finanszírozási háttér. A bankok nem refinanszírozták a lízinget, így nem meglepő, hogy lízing szakvállalatok alapítására sem került sor ebben az időszakban. A lízing előmozdítása nem szerepelt a hitelpreferenciák között. Kizárták ugyanis a bankhitelből azokat a gazdálkodó szervezeteket, amelyek az adott tárgyévben más gazdálkodó szervezetnek fejlesztési alapot adtak át.[29] Így nem csoda, hogy még azok a vállalatok is, amelyek

jogosultak voltak a tevékenység gyakorlására, meggondolták, hogy néhány lízingügylet miatt érdemes-e elesni a bankhiteltől. Mindehhez hozzátartozik még, hogy az 1970-es években a hitelkínálat széles volt, a kamatok is alacsonyabbak voltak a lízingköltségeknél, mindezek következtében az 1970. évi szabályozás nem hozta meg a kívánt eredményt. Ebből az időszakból csak néhány spontán kezdeményezésről lehet beszámolni. Így például az 1973-ban megalakult Bábolnai Iparszerű Kukoricatermelő Közös Vállalat a tagjai által befizetett összegből vásárolt berendezéseket, majd azokat az általa kifejlesztett technológiával bérbe adta oly módon, hogy meghatározott idő elteltével a műszaki berendezés a használó szövetkezet vagy állami gazdaság tulajdonába került.[30]

A gazdaságpolitikai változások miatt a 66/1970. (XII. 31.) PM rendelet helyébe, azt hatályon kívül helyezve, a 8/1982. (III. 8.) PM rendelet lépett. Az új rendelet lehetővé tette, hogy gazdálkodó szervezetek kiegészítő tevékenységi körükben foglalkozzanak gépek és berendezések bérbeadásával.[31] Kibővítette a lízingügylet alanyainak körét a lízingbevevő oldalán, lehetővé tette ugyanis, a termelőeszközök magánszemélyek és azok jogi személyiséggel rendelkező csoportjai általi kölcsönzését.[32] A változásra elsősorban a kisüzemi gazdálkodási formák (gmk., szakcsoport) bevezetése miatt került sor.

A jogi szabályozás korszerűsítése mellett azonban a lízing elterjedésének okai elsősorban a gazdasági viszonyok változásában keresendők. Egyrészt egyre nehezebbé, a kamatterhek növekedése miatt pedig egyre drágábbá vált a vállalatok számára a hitelfelvétel. A lízingtevékenységgel foglalkozó vállalatok viszont könnyebben juthattak hitelekhez, a megjelenő decentralizált pénzügyi alapok is helyzetüket javították.[33] Mindez kedvezett a lízing elterjedésének az 1980-as években, de igazi áttörésre csak 1989-ben került sor. Az 1980-as években megkezdték működésüket az első lízingtevékenységre szakosodott cégek, tipikusan leányvállalati formában. Így a Magyar Hajó- és Darugyár 1977-től kötött lízingügyleteket nyugat-európai partnerekkel konténerek értékesítésére. 1982-ben a Szerszámgépipari Művek hozott létre leányvállalatot lízingfinanszírozásra. A leányvállalatok elsősorban az anyacég által gyártott gépek, berendezések importforgalmát bonyolították le.[34] A számítástechnikai fejlődés is kedvezően hatott a lízing fejlődésére, mivel a software szolgáltatással foglalkozó cégek a hardware-t sokszor lízingbe adták.

A 8/1982. (III. 8.) PM rendelet nem sokáig volt hatályban, helyébe három év elteltével a 36/1985. (X. 31.) PM rendelet lépett. Ez a rendelet sem használta a lízing elnevezést, hanem gépek és berendezések bérbeadásáról szólt. A rendelet legnagyobb újdonsága, hogy maga a jogszabály szövege tette lehetővé a lízingbevevők számára a lízingtárgy megvásárlását, sőt a lízingbeadó a bérleti díjak fejében mindenféle külön térítés nélkül a lízingbevevő tulajdonába adhatta a vagyontárgyakat.[35] A szabályozás nem biztosított opciós jogot a bérbe vevő számára, ugyanakkor a korábbi rendeletekkel ellentétben lehetővé tette a lízingtárgy tulajdonjogának megszerzését. A 36/1985. (X.31.) PM rendeleten alapuló jogalkalmazói gyakorlat a korábbi gyakorlattól eltérően már kifejezetten lízingszerződésről tett említést,[36] és a jogügyletet tartalmában részlevételnek minősítette, mivel a lízingbevevő a díjfizetések ellenében, valamint a szerződés lejártakor a maradványérték megfizetésével megszerezhetette a lízingtárgy tulajdonjogát.[37] A lízingtárgyakat a bérlet időtartama alatt a lízingbeadók állóeszközei között kellett nyilvántartani, míg a lízingbevevő a bérleti díjakat költségként elszámolhatta.[38] A 36/1985. (X. 31.) PM rendelet a lízing lehetséges tárgyainak körét is kiterjesztette azzal, hogy gépeken és berendezéseken az Amortizációs Normák Jegyzékében felsoroltakat kellett érteni az épületek és építmények kivételével.[39] Az, hogy a jogszabály nem említette az ingatlanokat a lízing lehetséges tárgyaiként, odáig vezetett, hogy a gyakorlatban sokáig nem volt egyértelmű az ingatlanlízing jogszerűsége. A jogirodalmi álláspontok szerint azonban ez nem azt jelentette, hogy az ingatlanlízing tiltott lett volna.[40]

A lízing jogi szabályozása az 1970-es 1980-as években elsődlegesen pénzügyi jogi és számviteli tárgyú volt, ami az operatív lízing kialakulását és elterjedését eredményezte. Annak

ellenére, hogy a szabályozás az egyes pénzügyminiszteri rendeletek megalkotásával egyre liberálisabbá vált, és a lízing elterjedésének jogi akadályai hazánkban is elhárultak, a lízingforgalom továbbra is mérsékelt maradt Magyarországon.[41]

3.2. A lízing elterjedése

A lízing robbanásszerű elterjedésére csak a piacgazdaság keretei között került sor az 1990-es években. Ez többek között azzal magyarázható, hogy a 2/1990. (I. 31.) PM rendelet hatályon kívül helyezte a 36/1985. (X. 31.) PM rendeletet, így 1992 végéig a társasági adóról szóló 1991. évi LXXXVI. törvény hatálybalépéséig jogi szabályozás hiányában lehetőség nyílt az úgynevezett prompt lízingszerződések kötésére. A prompt lízing lényege abban állt, hogy a lízingbevevő az ellenérték jelentős hányadát a szerződés megkötésekor kifizette, a szerződés rövid lejáratú volt, egy-két lízingdíj után a dolog a maradványérték megfizetésével a lízingbevevő tulajdonába került. Bár a lízingbevevő a fizetési ütemezésből adódóan feltehetően képes lett volna a teljes vételárat megfizetni, mégsem adásvételi szerződést, hanem lízingszerződést kötött. A lízingszerződés melletti döntés csak az akkori kedvező adójogi szabályok ismeretében válik érthetővé. Az 1990-es évek elején a lízing konstrukciója több szempontból is előnyösebb volt az adásvételhez képest. A lízingbeadó gyorsított amortizációt alkalmazhatott, a lízingbevevő pedig a lízingelt eszköz beszerzésére fordított lízingdíjakat a maradványérték kivételével - még a beszerzés évében - egy összegben költségként leírhatta. „Ez volt a fő oka annak, hogy a prompt ügyletek tipikusan decemberi ügyletek voltak,”[42] mivel a nyereséges cégek ekkor már előre látták, hogy milyen összegű adófizetési kötelezettségük keletkezik, ha nem növelik költségeiket. Annak ellenére, hogy a szerződési szabadság elve alapján a felek szabadon választhatják meg az általuk kötött szerződés típusát, az adóhatóság az 1990-es években gyakran élt azzal a lehetőséggel, hogy a lízingszerződést adójogi szempontból adásvételi szerződésnek minősítette át, és erre alapozva adóhiányt állapított meg.[43] Az adóhatóságok ezen eljárását a jogalkalmazói gyakorlat is megerősítette, mivel az e tárgyban született ítéletek egyértelműen rögzítették, hogy a szerződéseket valódi tartamuk szerint kell minősíteni.[44] Erre figyelemmel nem tekinthető lízingszerződésnek az a szerződés, amelynek alapján az ellenérték megfizetése egy összegben még a lízing futamidő lejáratá előtt megtörténik,[45] vagy a lízingbevevő a teljes lízingdíjat még a lízingtárgy átadása előtt kifizeti.[46]

A prompt lízingek elterjedését lehetővé tevő joghézagot a társasági adóról szóló 1991. évi LXXXVI. törvény szüntette meg azzal, hogy adójogi szempontból csak az egy évet meghaladó szerződéseket ismerte el lízingnek. A törvény 3. §-a - az értelmező rendelkezések körében - a következőképpen határozta meg a lízing fogalmát: „a termék átadása olyan szerződés alapján, amely a termék határozott időre szóló, de legalább 365 napot meghaladó bérletéről azzal a kikötéssel rendelkezik, hogy a bérlő a tulajdonjogot legkésőbb az utolsó bérleti díj kiegyenlítésével, illetőleg a szerződés lejártával megszerzi.” Egy évvel később a jogalkotó a fogalmi meghatározást kiegészítette a lízingbevevőt megillető opciós joggal, valamint lehetővé tette az ingatlanok lízingelését is.[47] Azzal azonban, hogy a rövid időtartamú lízingszerződéseknél a lízingdíjakat nem ismerte el teljes mértékben költségként, tovább szigorította a korábbi szabályozást. Abban az esetben ugyanis, ha az adott évre eső díj meghaladta a teljes lízingdíj 36%-át a többletet a cég adózás előtti eredményéhez hozzá kellett számítani, és ezután is meg kellett fizetni a társasági adót. A gyakorlat azonban megtalálta ezen szabályozás kikapuját is. Ugyanis a decemberben kötött 14 hónapos lízingszerződés tekintetben azonos hatású volt a három évre kötöttel. A jogalkotó azonban a lízingdíj költségként való elszámolásának későbbi korlátozásával ezt a lehetőséget is megszüntette.[48]

A társasági adóról és az osztalékadóról szóló 1996. évi LXXXI. törvény 1997. január 1-jétől mellőzi a fenti rendelkezéseket. Ennek következtében az egy évnél rövidebb időre szóló szerződés is minősülhet lízingnek. Ugyanakkor egyáltalán nem teszi lehetővé a jogszabály, hogy a lízingdíj - akárcsak részben is - költségként leírható legyen. Másrészt viszont pénzügyi

lízing esetén a lízingbevevő úgy amortizálhatja a lízingelt tárgyat, mintha annak tulajdonosa lenne. Ez alapján nyilvánvalóan lassabban számolható el amortizáció címén költségként a beszerzés, mint korábban. 1997 előtt a lízingbeadónak volt amortizációs lehetősége, aki az általános szabályokhoz képest gyorsabban, a lízing futamideje alatt számolhatta el költségként a beszerzés szerinti értéket. A lízing az adójogi jogszabályok következtében hátrányosabb helyzetbe került, így a lízinghez ténylegesen csak azok folyamodnak, akik a vételárat nem képesek egy összegben kifizetni. A lízing magyarországi elterjedésében döntően a kedvező adójogi szabályok játszottak szerepet, s nem a gazdasági szükséglet iránti igény. Ezzel magyarázható, hogy az adójogi jogszabályok kedvezőtlen alakulásával a lízing hazai fejlődése is kissé megtorpant.

Az 1990-es években a lízingügyletek az állami tulajdon magánkézbe adásában is szerepet játszottak privatizációs lízing formájában. A rendszerváltást követő magántőke hiánya miatt kedvezőnek mutatkozott az a megoldás, hogy a vevőknek nem kell a szerződéskötéskor jelentős összeget kifizetniük, az eladó pozíciója ugyanakkor a legfőbb biztosítékkal, a tulajdonjoggal védett. A privatizációs lízing a magyar jogrendszer sajátossága, amelyet az állami vagyon elidegenítésének eszközeként és technikájaként vezettek be hazánkban a rendszerváltást követően.[49] A hazai privatizáció alapproblémája az volt, hogy a vállalkozásképes rétegnek nem volt olyan szabadon felhasználható pénzügyi forrása, amellyel a privatizációba érdemben bekapcsolódhatott volna, továbbá nem volt olyan mértékű vagyoni háttér, amely révén a hitelre történő vásárlást biztosítékokkal fedezni tudta volna. A lízingtechnika amiatt válhatott a privatizáció egyik meghatározó finanszírozási formájává, mert előnyös tulajdonságai egybeestek az állami tulajdon lebontásának alapvető problémájával. A privatizációs lízingtechnika együtt biztosította „a tulajdonrészek privatizálást, e privatizáció finanszírozását és a finanszírozás biztosítékokkal történő fedezését.”[50]

Lényege abban állt, hogy az állami vagyon értékesítésére jogosult Állami Privatizációs és Vagyonkezelő Részvénytársaság a tulajdonjog fenntartásával is átruházhatta a társasági részesedést, ha annak célja a vagyon olyan halasztott elidegenítése volt, amelynek során a vevő a társaság reorganizációja céljából - külön szerződés alapján - vezetési-szervezési szolgáltatást nyújtott. A halasztott elidegenítés időtartama, azaz a futamidő legfeljebb 10 év lehetett, amelynek konkrét időtartamát a szerződésben kellett meghatározni.[51]

Lízingbeadásra csak a társaság irányítását és szükséges gazdasági döntéseinek meghozatalát lehetővé tevő úgynevezett irányító tagsági részesedések kerültek. E részesedések tették ugyanis lehetővé, hogy a lízingbevevő a társaság gazdálkodására a közgyűlésen, illetve a taggyűlésen keresztül befolyással legyen, átalakíthassa a társaság vezetését, azon keresztül az üzletpolitikáját és a konkrét üzleti döntéseket. A hatékonyabb, célratörőbb irányítás a társaság gazdálkodási eredményének javulását tette lehetővé annak érdekében, hogy a társaságnál megtermelődjék a fedezete a törvény által meghatározott - a lízingbevevő által nyújtott - vezetési-szervezési szolgáltatás díjának, ami egyben a lízingdíjak törlesztését is finanszírozta.[52] A privatizációs lízing előnye a lízingbevevő szempontjából abban állt, hogy az irányítása alatt álló társaság által „megtermelt” adózatlan pénzből egyenlíthette ki az egyes lízingdíjakat.

A privatizációs lízingnek három résztvevője volt: az ÁPV Rt. mint lízingbeadó, a lízing által érintett társaság és a lízingbevevő. Az ÁPV Rt. és a lízingbevevő kapcsolatát a privatizációs lízingszerződés, a lízingbevevő és a társaság viszonyát a vezetési-szervezési szolgáltatási szerződés szabályozta. A futamidő alatt a vevőt - az elidegenítés jogát kivéve - valamennyi tagsági jog megillette, de e jogok gyakorlását az eladó a szerződésben korlátozhatta vagy feltételekhez köthette.[53] Az eladó kockázatának mérséklésére a vevőnek a díjjal arányos biztosítékot kellett vállalnia. A részvény és az üzletrész önmagában biztosítékként nem volt elfogadható, mivel éppen akkor és azért értéktelenedhetett el, amikor és amiért a

biztosítékként való érvényesítése szükségessé vált volna. Az ÁPV Rt. felmondhatta a lízingszerződést, ha a lízingbevevő nem fizette a lízingdíj törlesztő részleteit, a társaságnál a megengedettnél nagyobb mértékű vagyonszűkülés következett be, vagy a szerződésbe ütköző tranzakciók kockáztatták a cég jövőbeni stabil működését.[54] Felmondás esetén a lízingbevevő az eladóval, illetőleg a társasággal szemben a társasági részesedésre vonatkozó tulajdoni igényt vagy egyéb más követelést nem érvényesíthetett, sőt részére a már kifizetett lízingdíj részletek sem jártak vissza.[55] A lízingdíjak teljes összegének kifizetésével külön térítés és külön megállapodás nélkül került a társaság tulajdonrészébe a vevő tulajdonába.

A privatizációs lízingnek a többi lízingfajtaéhoz képest számos eltérő sajátossága alapján egyetérthetünk Novotni Zoltán azon álláspontjával, mely szerint a privatizációs lízing inkább technika, mint jogügylet volt a rendszerváltást követően, ami kakukktojásnak tekinthető nemcsak az egyes lízingfajták, hanem az egész magyar magánjog rendszerében.[56] Kakukktojás jellegét az a körülmény is alátámasztja, hogy a privatizációs lízing kialakulásában nem hatottak közre közgazdasági, adójogi impulzusok, megjelenése jogalkotói döntés eredménye.

A lízing finanszírozási funkciója csak a piaci verseny keretei között, az 1990-es évektől kezdődően bontakozott ki. Az adójogi és gazdasági környezet változásai hatással voltak és vannak a lízing fejlődésének intenzitására és az egyes üzleti szegmenseken belüli arányokra. Az 1990-es évektől kezdődően a lízing hazai fellendülése során a nyugat-európai fejlődéshez hasonló kérdések vetődtek fel a lízingpiacon: lízingbeadók szervezeti keretei, nemzeti szervezetek, szövetségek megalakulása, jogi szabályozás szükségessége, a lízing számviteli és adójogi megítélése stb.

A lízing szervezeti kereteit az 1988-as gazdasági társaságokról szóló[57] törvény teremtette meg. A lízing szakvállalatok már az új törvény alapján jöttek létre, zömében egymilliós törzstőkével alakult korlátolt felelősségű társaságok formájában.

A lízingbeadók szövetsége 1991-ben alakult meg Magyarországon Lízingszövetség néven,[58] amelynek céljai között a mai napig a magyar szabályozás kialakítása, fejlesztése és egységesítése, valamint a lízingügylet szereplőinek érdekképviselése szerepel. Különös hangsúlyt fektet a szövetség a szakmai kérdések megvitatására, az így kialakult egységes állásfoglalások, nézetek képviselésére, a lízing és finanszírozó tevékenység jelenleginél fejlettebb szintű meghonosítására a gazdasági életben, a tisztességtelen, etikátlan piaci magatartás elleni közös fellépésre, valamint az oktatásra és a magas szintű képzésre, ismeretterjesztésre.[59]

A lízing polgári jogi szabályozásának szükségessége meglehetősen vitatott kérdés napjainknak is. Az új Ptk. rekodifikációjának folyamatában ugyanis eltérő álláspontok alakultak ki arra vonatkozóan, hogy szükséges-e, s ha igen, akkor miként a lízingszerződés kodifikálása.[60]

4. Záró gondolatok

A lízing magyarországi kialakulását és elterjedését összevetve a nemzetközi fejlődéssel megállapíthatjuk, hogy hazánkban nem a gazdasági szükségszerűség, a gazdasági élet igénye indukálta eredendően a lízing kialakulását, hanem jogalkotói döntés. A lízing elterjedésében jelentős szerepe volt az 1990-es évek lízing szempontjából kedvező adójogszabályainak, amelyek azonban az 1990-es évek végére fokozatosan szüntették meg a lízing privilegizált jogállását. Ennek ellenére a lízing jogintézménye nem tűnt el a gazdasági szféra palettájáról, hanem meghonosodott és beépült a köztudatba és ott funkcionál, ahol arra gazdasági szükséglet van. A lízing gazdasági életben való térnyerését nagymértékben befolyásolták és befolyásolják ma is az adójogi, számviteli jogszabályok változásai. Egy kedvező jogszabályi módosítás a lízing volumenének növekedését, míg egy hátrányos jogalkotói döntés annak visszaesését eredményezheti. Mindez pedig azzal a következménnyel jár, hogy a lízing

történeti fejlődése elválaszthatatlanul összefonódik a lízing igénybevételére ösztönző közgazdasági, adójogi, számviteli megfontolásokkal és azok változásaival, valamint a finanszírozás iránti szükséglet intenzitásával.

Nelli Varga[1]: Historical developments of lease

The mostly economy-inspired legal institution of lease is a relatively new “multidimensional” formation in our law of obligations. Its evolution and development were mostly influenced by economic factors and motivations, which even today determine the intensity of its development. The historical and present day evolution of lease is closely intertwined with the current environment of tax law, accounting and the economy: favourable legal regulation or economic media may result in increased volumes of lease, while an unfavourable legislative decision or economic atmosphere may bring setbacks. Historical development in the event of lease is inseparably intertwined with considerations of economics.

The essay intends to provide an overview of the historical development of lease. We would like to present the development stages of lease in Hungary and on an international level. Outlining the historical development of lease, our purpose is to represent business, tax law and accounting impetuses that had a definitive role in the development and propagation of lease.

---

[1] Assitant lecturer, University of Debrecen Faculty of Law, Civil Law Department

---

[1] Egyetemi tanársegéd, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Polgári Jogi Tanszék

[2] LUDÁNYI Arnold a babilóniai Hammurapi uralkodó törvényeiben véli felfedezni a lízing előzményeit. Lásd: LUDÁNYI Arnold: A lízing szerepe a kis- és közepes vállalkozások finanszírozásában, Európa Fórum, Gazdaság – politika - jog, 2001/3-4, 3. o., TAMÁS Lajos a lízing ókori gyökereit abban látja, hogy az Afrikában szerzett rabszolgákat nem mindig adták el, hanem sokszor munkavégzés céljából bérbe adták, vagy a hajó tulajdonosa nem vásárolta meg a drága hajóhorgonyokat, hanem „bérbe” vette. Lásd: TAMÁS Lajos: A lízingszerződés kézikönyve, Közgazdaság és Jogi Könyvkiadó, Bp., 1991. 69. o.

[3] LWOWSKI, Hans Jürgen: Erwerbsatz durch Nutzungsverträge, Eine Studie zum Leasing, Hamburg, 1967. 2. o.

[4] GUARINO a gladiátorok bérbeadásában látja a lízingszerződés római előképét. Gaius tesz ugyanis említést arról, hogy az ókori Rómában, amennyiben a bérelt gladiátorok a játék során életüket veszítették vagy megsebesültek, akkor a bérleti szerződés adásvételi szerződésnek minősült. Lásd: GUARINO, Antonio: Il „leasing” dei gladiatori, 461-465. o. idézi: GEDEON Magdolna: A cirkuszi játékok jogi szabályozása az antik Rómában, PhD értekezés, 116-122. o., www.phd.om.hu/disszertaciok/ertekezesek/2003/de_1368.pdf (letöltés ideje: 2008. május 23.)

[5] MARTINEK, Michael - STOFFELS, Markus - WIMMER-LEONHARDT, Susanne: Leasinghandbuch, Verlag C.H. Beck, München, 2008. 4. o.

[6] GAEBEL, Günter: Leasing und Factoring, Berlin, Köln, Frankfurt/Main, 1972. 9. o.

[7] 1899-ben a United Shoe Machinery Corporation, amely az akkori viszonyok között meglehetősen kevés eszközzel rendelkező cipőmestereknek és cipészeknek kínálta bérbe a

gépeit. 1920-ban az International Business Machines Corporation az irodai és adatfeldolgozó gépeit, míg a Remington Rand Company a lyukasztó és a Pitney-Bowes Corporation a frankírozó gépeit forgalmazta a lízing keretei között.

[8] MAREK, Michael: Geschichte des Leasing, 6. o., www.econweb.uni-paderborn.de/WiWi/Arbeitspapiere (letöltés ideje: 2008. május 23.)

[9] MARTINEK, Michael - STOFFELS, Markus - WIMMER-LEONHARDT, Susanne: i.m., 4. o.

[10] Az operatív lízing meghatározását lásd II. fejezet 1. pontjában.

[11] MAREK, Michael: i.m., 8. o.

[12] Az első német lízingtársaság, a Deutsche Leasing GmbH 1962-ben jött létre.

[13] Meg kell jegyeznünk, hogy a XIX. századtól kezdődően elterjedt volt a különböző gépek, berendezések, eszközök bérlete Németországban, azonban ezekre senki sem lízingként tekintett. Éppen ezért a német jogirodalom a lízing első generációját a második világháborút követő időre, míg a második generációt az 1970-es évekre teszi.

[14] MARTINEK, Michael - STOFFELS, Markus - WIMMER-LEONHARDT, Susanne: i.m., 6. o.

[15] Lásd bővebben: www.lizingszovetseg.hu

[16] A lízinget Franciaországban az 1966. évi 66-455. törvény, Belgiumban az 1967. évi 55. számú királyi rendelet, Portugáliában az 1979. évi 171. számú pénzügyi rendelet, Spanyolországban az 1977. évi 15., valamint 1988. évi 26. törvény, míg Oroszországban a Polgári Törvénykönyv 1996. március hó 1. napján hatályba lépett második rész 665-679. §-a, valamint az 1998. évi 164-FZ Federal Law No. 164-FZ „On Financial Leasing”, Romániában az 51/1997. Kormány rendelet szabályozza. Az utóbbi időben egyre több országban szabályozzák a lízingszerződést a Polgári Törvénykönyvekben vagy külön jogszabályban: Makedóniában 2002. január hó 1-jén, Szerbiában 2003. május 27. napján külön törvényben szabályozták a lízinget, Lengyelországban a 2000. december 9-én hatályba lépett Polgári Törvénykönyv módosításával került be a lízingszerződés a tipizált szerződések körébe.

[17] A pénzügyi lízing meghatározását lásd a III. fejezet 1. pontjában.

[18] Nemzetközi Magánjog Egységesítési Intézet (www.unidroit.org)

[19] Szintén az UNIDROIT égisze alatt készül a lízingre vonatkozó modellszabályozás Model law on leasing címmel.

[20] Leaseuropa (www.leaseuropa.org), Asialease (www.asialease.com)

[21] MISKOLCZI BODNÁR Péter: A lízing szabályozásának fejlődése, Jogpolitika, 1986/10. 12. o.

[22] 66/1970 (XII.31.) PM rendelet 2. § (1) bek.

[23] 66/1970 (XII.31.) PM rendelet 3. § (1) bek.

[24] 66/1970 (XII.31.) PM rendelet 2. § (2) bek.

[25] 66/1970 (XII.31.) PM rendelet 4. § (2)-(3) bek.

[26] 66/1970 (XII.31.) PM rendelet 4. § (1) bek.

[27] CSIBY Attila - KISS Gábor - SÁRHEGYI Zoltán - TULLER András: Lízing 1997, Unió Kiadó, Bp., 1997. 26. o.

[28] BARTA Judit - FAZEKAS Judit - HARSÁNYI Gyöngyi - KOVÁCS István - MISKOLCZI BODNÁR Péter - UJVÁRINÉ ANTAL Edit: Üzleti szerződések, UNIÓ Lap- és Könyvkiadó Kft., Bp., 2005. 236. o.

[29] BOTOS Katalin - TERTÁK Elemér György: A lízing - eszköz a műszaki fejlődés és a rugalmas gazdálkodás szolgálatában, Közgazdasági Szemle, 1984/12. 1437. o.

[30] CSIBY Attila - KISS Gábor - SÁRHEGYI Zoltán - TULLER András: i. m., 27. o.

[31] 8/1982. (III. 8.) PM rendelet 2. § (3) bek.

[32] 8/1982. (III. 8.) PM rendelet 2. § (1) bek.

- [33] MISKOLCZI BODNÁR Péter: A lízing szabályozásának fejlődése, Jogpolitika, 1986/10. 12. o.
- [34] CSIBY Attila - KISS Gábor- SÁRHEGYI Zoltán - TULLER András: i. m., 28. o.
- [35] 36/1985. (X. 31.) PM rendelet 6. § (2) bek.
- [36] BH 1989.366.
- [37] BH 1991.357.
- [38] 36/1985. (X. 31.) PM rendelet 4. §
- [39] 36/1985. (X. 31.) PM rendelet 3. § (1) bek.
- [40] SCHMIDT János: A lízing hazai alkalmazásának gyakorlata, Külgazdaság, Jogi melléklet, 1990/11., 164. o.
- [41] BARTA Judit - FAZEKAS Judit - HARSÁNYI Gyöngyi - MISKOLCZI BODNÁR Péter - OSVÁTH Ildikó - UJVÁRINÉ ANTAL Edit: Kereskedelmi szerződések, Egyetemi tankönyv, Miskolci Egyetem ÁJK, Novotni Kiadó, Miskolc, 2000. 177. o.
- [42] MISKOLCZI BODNÁR Péter: Pénzügyi lízing, operatív lízing vagy adásvétel?, Gazdaság és Jog, 1997/11. 13. o.
- [43] A promt ügyletek adóhatóság általi adásvételi szerződéssé történő minősítéséről és annak jogkövetkezményeiről lásd bővebben: MISKOLCZI BODNÁR Péter: Pénzügyi lízing, operatív lízing vagy adásvétel?, Gazdaság és Jog, 1997/11. 13. o.
- [44] KGD 1996.171., KGD 1995.222., KGD 1994.176., KGD 1994.172., KGD 1993.18., KGD 1992.334.
- [45] AEÉ 1993/1. KGD 1993.19., KGD 1994.174.
- [46] BH 1994. 97.
- [47] 1992. évi LXXIII. törvény 3. § (1) bek.
- [48] MISKOLCZI BODNÁR Péter: Pénzügyi lízing, operatív lízing vagy adásvétel?, Gazdaság és Jog, 1997/11. 14. o.
- [49] 1992. évi LIV. tv. 68. §-a, majd 1995. évi XXXIX. tv. 50-52. §-a szabályozta, 2008. január hó 1-jétől a 2007. évi CVI. tv. hatályon kívül helyezte.
- [50] JUHÁSZ Imre - VÍGH János: Privatizáció lízinggel, Építésügyi Tájékoztatási Központ, Bp., 1993. 11. o.
- [51] 1995. évi XXIX. tv. 50. §-a (1995. VI. 16-ai időállapot)
- [52] BARTA Judit - FAZEKAS Judit - HARSÁNYI Gyöngyi - MISKOLCZI BODNÁR Péter - OSVÁTH ILDIKÓ - UJVÁRINÉ ANTAL Edit: i. m., 35. o.
- [53] 1995. évi XXIX. tv. 51. § (1) bek. (1995. VI. 16-ai időállapot)
- [54] 1995. évi XXIX. tv. 52. § (3) bek. (1995. VI. 16-ai időállapot)
- [55] 1995. évi XXIX. tv. 52. § (4) bek. (1995. VI. 16-ai időállapot)
- [56] NOVOTNI Zoltán: Technika vagy jogügylet? Gondolatok az ún. privatizációs lízing koncepcióiról, Magyar Jog, 1993/4. 220-224. o.
- [57] 1988. évi VI. törvény
- [58] Mai elnevezése Magyar Lízing- és Finanszírozó Társaságok Szövetsége.
- [59] Magyar Lízing- és Finanszírozó Társaságok Szövetségének alapszabálya 2. §, www.lizingszovetseg.hu (letöltés ideje: 2008. május 29.)
- [60] Lásd bővebben VARGA Nelli: A lízingszerződés az új Ptk-ban, Gazdaság és Jog, 2008/7-8.